

Proč studovat ekonomii. Několik poznámek místo předmluvy	1
A - ÚVOD DO EKONOMIE	
1. Seznámení s ekonomikou	3
1.1 Mikroekonomie a makroekonomie	4
1.2 Ekonomie pozitivní a normativní	5
1.3 Vznik a vývoj ekonomie	5
1.4 K názvu našeho předmětu	6
2. Základní předpoklady produkce výrobků a služeb	8
2.1 Potřeby a jejich uspokojování	8
Zájmy a cíle	8
2.2 Výrobky a služby	9
2.3 Výrobní faktory	10
2.3.1 Vzácnost výrobních faktorů a jejich oceňování	12
2.3.2 Princip efektivnosti	12
2.4 Problém volby a náklady obětované příležitosti	13
Náklady obětované příležitosti	13
2.5 Hranice produkčních možností firmy	14
2.6 Mezní míra transformace	15
2.7 Hranice produkčních možností ekonomiky	16
2.7.1 Fyzické a institucionální produkční možnosti ekonomiky	17
2.8 Dělbá práce a specializace	18
2.9 Směna	19
3. Peníze	21
3.1 Vznik a vývoj peněz	21
3.2 Co může být peněží?	23
3.3 Funkce peněz	24
3.4 Dodatek: Quasi – peníze a jejich likvidita	24
4. Tržní mechanismus – jeho logika a mechanika	26
4.1 Trh a tržní mechanismus	26
Typy ekonomik	27
4.2 Poptávka	29
Zákon poptávky	30
Jiné faktory ovlivňující poptávané množství	30
Změny poptávky	30
Změna poptávaného množství versus změna poptávky	32

4.3 Nabídka	34
Zákon nabídky	35
Jiné faktory ovlivňující nabízené množství	35
Změny nabídky	35
Změna nabízeného množství versus změna nabídky	36
4.4 Determinace tržní ceny	37
Změny ceny a obchodovaného množství	39
Chyby, kterých se nejčastěji dopouštíme ...	40
4.5 Elasticita poptávky	41
4.5.1 Cenová elasticita poptávky	41
Rozmezí cenové elasticity	42
Cenová elasticita a celkový příjem (tržba)	43
Faktory ovlivňující velikost cenové elasticity poptávky	44
4.5.2 Důchodová elasticita poptávky	45
4.5.3 Křížová cenová elasticita poptávky	45

B – ÚVOD DO MAKROEKONOMIE

Produkt ekonomiky a jeho determinace

5. Produkt ekonomiky a jeho měření	47
5.1 Makroekonomické agregáty	48
5.2 Nominální a reálný produkt	49
5.3 Metody výpočtu hrubého domácího produktu	50
Výdajová metoda	50
Důchodová (příjmová) metoda	53
Hrubý domácí produkt jako součet přidaných hodnot	54
5.4 Rozdíl mezi „domácím“ a „národním“ produktem	55
5.5 Některá omezení při výpočtu hrubého domácího produktu	56
Problém stínové ekonomiky	56
Práce v domácnosti	57
Otázka volného času	57
Necitlivost vůči společenské „hodnotě“ a kvalitě statků	57
Necitlivost vůči životnímu prostředí a přírodním zdrojům	58
HDP a lidské štěstí	58
5.6 Alternativní indikátory	58
Ekonomická úroveň země	59

6. Determinace produktu ekonomiky	61
6.1 Agregátní poptávka a agregátní nabídka	61
Agregátní poptávka	62
Agregátní nabídka	63
6.2 Interakce agregátní poptávky a agregátní nabídky	64
6.3 Deflační a inflační mezera	65
Deflační mezera	65

Inflační mezera	66
6.4 „Pravdivá“ makroekonomická rovnováha	67
6.5 Bližší pohled na agregátní poptávku	69
Spotřeba domácnosti	69
Další faktory ovlivňující výši spotřeby	70
Sklon ke spotřebě	70
Sklon k úsporám	71
6.6 Výdajový multiplikátor	73

Dvě ekonomická zla – inflace a nezaměstnanost

7. Inflace	76
7.1 Poptávková inflace	77
7.2 Nákladová inflace	77
7.3 Měření inflace	78
Cenové indexy	78
Míra inflace	79
7.4 Plíživá a pádivá inflace. Hyperinflace	80
7.5 Anticipovaná a neanticipovaná inflace	80
7.6 Další typologie inflace	82
Stagflace a slumpflace	82
7.7 Ještě k důsledkům inflace	82

8. Nezaměstnanost	84
8.1 Pojetí nezaměstnaného	84
8.2 Příčiny nezaměstnanosti	85
Neoklasický přístup	85
Keynesiánský přístup	86
8.3 Typy nezaměstnanosti	86
Frikční nezaměstnanost	86
Sezónní nezaměstnanost	87
Strukturální nezaměstnanost	87
Cyklická nezaměstnanost	87
8.4 Měření nezaměstnanosti	88
8.5 Nezaměstnanost a inflace	88
Ekonomické důsledky nezaměstnanosti	90
Sociální důsledky nezaměstnanosti	91
8.6 Politika zaměstnanosti	91

Makroekonomická úloha vlády

9. Hospodářská politika a její cíle	94
9.1 Subjekty hospodářské politiky	95

9.2 Cíle hospodářské politiky	96
9.3 Konfliktnost cílů hospodářské politiky	96
Nástroje hospodářské politiky	99

10. Monetární politika	100
10.1 Peníze a jejich funkce	100
10.2 Motivy držby peněz	101
10.3 Monetární agregáty	101
10.4 Rovnice směny	102
10.5 Rovnováha peněžního trhu	102
10.5.1 Poptávka po penězích	103
10.5.2 Nabídka peněz	104
10.5.3 Rovnováha na peněžním trhu	104
10.6 Bankovní soustava	106
10.7 Proces tvorby bankovních peněz	106
10.8 Nástroje monetární politiky	109
10.9 Typy monetární politiky	110
10.9.1 Expanzivní politika	110
10.9.2 Restriktivní politika	111

11. Fiskální politika	114
11.1 Příjmová a výdajová stránka státního rozpočtu	114
11.1.1 Příjmy státního rozpočtu	115
11.1.2 Výdaje státního rozpočtu	115
11.1.3 Saldo státního rozpočtu a problém rozpočtového deficitu	116
11.1.4 Typy deficitů státního rozpočtu	117
11.1.5 Veřejný dluh	117
11.1.6 Vytěšňovací efekt deficitu státního rozpočtu	118
11.2 Nástroje fiskální politiky	118
11.3 Expanzivní a restriktivní fiskální politika	120
11.4 Multiplikátor vládních výdajů	121
11.5 Ekonomie strany nabídky	122

Ekonomický růst a ekonomický cyklus

12. Ekonomický růst	125
12.1 Faktory ekonomického růstu	126
12.1.1 Práce	127
12.1.2 Fyzický kapitál	127
12.1.3 Lidský kapitál	127
12.1.4 Technologické změny	128
12.1.5 Institucionální a sociokulturní faktory ekonomického růstu	129

12.2	Extenzivní a intenzivní ekonomický růst	130
12.3	Míra (tempo) ekonomického růstu	130
12.4	Trvale udržitelný rozvoj	131

13. Ekonomický cyklus **132**

13.1	Charakteristika ekonomického cyklu, jeho vztah k růstu a fáze	132
13.2	Příčiny ekonomického cyklu	134
	„Poptávkové“ teorie ekonomického cyklu	135
	„Nabídkové“ teorie ekonomického cyklu	137
	Investiční multiplikátor a důchodový akcelerátor	138
	Interakce multiplikátoru a akcelerátoru v modelu ekonomického cyklu	138
13.3	Náklady ekonomického cyklu a proticyklická politika	139

C – ÚVOD DO MIKROEKONOMIE

Trh výrobků a služeb

14. Utváření poptávky – chování spotřebitele **141**

14.1	Teorie mezního užítku	141
	Užitek	141
	Zákon klesajícího mezního užítku	143
14.2	Přebytek spotřebitele	144
14.3	Maximalizace užítku	145
14.4	Indiferenční analýza – preference, možnosti a rovnováha spotřebitele	147
	Preference	147
	Preferenční mapa	147
	Rozpočtové omezení	149
	Vliv změn důchodu a cen zboží na rozpočtové omezení spotřebitele	150
	Rovnováha spotřebitele	152
14.5	Od individuální poptávky k tržní poptávce	153

15. Utváření nabídky – chování výrobce (firmy) **155**

15.1	Firma	155
15.2	Cíle firmy	155
15.3	Kombinace a substituce výrobních faktorů jako ekonomický problém	156
	15.3.1 Mezní (fyzický) produkt výrobního faktoru	158
	15.3.2 Zákon klesajícího mezního produktu	159
	15.3.3 Příjem z mezního produktu výrobního faktoru	161
	15.3.4 Mezní náklady na výrobní faktor	161
	15.3.5 Kolik jednotek výrobního faktoru firma nakoupí či zaměstná	162
	15.3.6 Rozpočtové omezení firmy	162
15.4	Náklady firmy	163
	15.4.1 Období v ekonomii	163

15.4.2 Náklady v krátkém období	164
Fixní, variabilní a celkové náklady	164
Průměrné a mezní náklady	166
15.4.3 Náklady v dlouhém období	168
Úspory z rozsahu	169
Ztráty z rozsahu	170
Explicitní a implicitní náklady	171
Soukromé, externí a společenské náklady	171
Transakční náklady	172
Utopené náklady	172
15.5 Zisk firmy	173
15.6 Firma v rozdílných tržních strukturách	175
Dva teoretické modely: dokonalá konkurence a monopol	175
15.7 Firma v dokonalé konkurenci	175
15.8 Firma jako monopol	176
Monopolní cena a monopolní zisk	176
Dvě reálné situace: oligopol a monopolistická konkurence	178
15.9 Firma v oligopolní struktuře	178
15.9.1 Bariéry vstupu do odvětví	178
15.9.2 Vzájemná závislost a podmíněnost ekonomického chování a ekonomických výsledků	180
15.9.3 Formy oligopolní koordinace	180
Kartelové dohody	181
Cenové vůdcovství	182
Barometrická tvorba cen	182
Paralelní tvorba cen	182
15.9.4 Dodatek: Oligopol homogenní a diferencovaný	183
15.10 Firma v monopolistické konkurenci	183

Trh výrobních faktorů

16. Trh práce	186
16.1 Dokonale konkurenční trh práce	187
16.1.1 Nabídka na trhu práce	187
Individuální nabídka práce	187
Kolik práce nabídnete	188
Motivace k práci	189
Individuální nabídka práce a omezující reality	190
Tržní nabídka práce	190
16.1.2 Poptávka na trhu práce	190
Poptávka jednotlivé firmy po práci	191
Tržní poptávka po práci	192
16.1.3 Rovnováha na trhu práce	192
16.2 Nedokonale konkurenční trh práce	193
16.2.1 Existuje mnoho trhů práce	193
16.2.2 Vláda a trh práce	194

	Zaručená minimální mzda a některé její důsledky	195
16.2.3	Odbory na trhu práce	196
	Alternativní strategie odborů	196
16.2.4	Kolektivní vyjednávání	200
	Stávky a výluky	200
	Zprostředkování a arbitráž	202
16.2.5	Rozdíly ve mzdách	202
	Rozdíly dynamické a kompenzační	202
	Rozdíly plynoucí z rozdílné vybavenosti „lidským kapitálem“	203
	Rozdíly plynoucí z diskriminace	204
17.	Trh kapitálu	206
17.1	Reálný kapitál a finanční kapitál	207
17.2	Nabídka, poptávka a cena na trhu kapitálu	208
17.3	Alokační funkce úrokové míry	211
17.4	Trh kapitálu pod drobnohledem	211
	Dodatek – Kurzovní lístek Burzy cenných papírů Praha	215
18.	Trh přírodních zdrojů	219
18.1	K trhu neobnovitelných zdrojů	219
	18.1.1 Realita cenového vývoje	221
	18.1.2 Přílišný optimismus neoklasické teorie	222
18.2	K trhu obnovitelných přírodních zdrojů	223
	18.2.1 “Tragédie obecních pastvin“ a nezbytnost vymezení vlastnických práv	225
	Mikroekonomická úloha vlády	227
19.	Externality	229
20.	Veřejné statky	235
	Problém „černého pasažéra“ a úloha vlády	236
21.	Rozdělování a přerozdělování důchodu	239
21.1	Prvotní rozdělení důchodů	239
21.2	Metody měření nerovností	241
21.3	Přerozdělovací procesy	244

D – ÚVOD DO MEZINÁRODNÍ EKONOMIE

22. Mezinárodní obchod	247
Důsledky mezinárodní směny	249
Překážky volného mezinárodního obchodu	250
Ekonomická neefektivnost jako produkt zavedení cla	251
Úsilí o volný obchod	253
23. Mezinárodní finance	255
23.1 Měnové kursy	255
23.2 Determinace měnového kursu	259
Model měnového trhu	259
Determinace měnového kursu v krátkém období	261
Determinace měnového kursu v dlouhém období	263
23.3 Systémy měnových kursů	264
Oficiální intervence na devizových trzích	266
23.4 Platební bilance	267
Dílčí salda platební bilance	268
Kumulativní salda platební bilance	269
24. Mezinárodní ekonomická integrace	273
24.1 Dvě hlavní linie integračních procesů	273
24.2 Kořeny a hybné síly integračních procesů	274
24.3 Stupně rozvinutosti ekonomické teorie	275
24.4 Integrační program Evropské unie a jeho realizace	277
24.5 Evropská unie jako hospodářská a měnová unie	279
24.6 Proces rozšiřování Evropské unie	281
24.7 Očekávané efekty z členství Česka v EU	282
Užitá literatura	284

Seznam autorů

- Jan Frait:** Mezinárodní finance (kapitola 23)
- Ivana Jánošíková:** Rozdělování a přerozdělování důchodu (kapitola 21)
Mezinárodní obchod (kap. 22)
- Václav Jurečka:** Proč studovat ekonomii
Seznámení s ekonomikou (kap. 1)
Základní předpoklady produkce výrobků a služeb (kap. 2)
Peníze (kap. 3)
Produkt ekonomiky (kap. 5)
Determinace produktu ekonomiky (kap. 6)
Inflace (kap. 7)
Ekonomický růst (kap. 12)
Utváření nabídky (kap. 15)
Trh práce (kap. 16)
Trh přírodních zdrojů (kap. 18)
Veřejné statky (kap. 20)
- Eva Kolcunová:** Externality (kap. 19)
- Martin Macháček:** Ekonomický cyklus (kap. 13)
Trh kapitálu (kap. 17)
- Jiřina Musílková:** Monetární politika (kap. 10)
- Irena Paličková:** Hospodářská politika a její cíle (kap. 9)
Fiskální politika (kap. 11)
- Lenka Spáčilová:** Tržní mechanismus – jeho logika a mechanika (kap. 4)
Utváření poptávky – chování spotřebitele (kap. 14)
- Milan Šimek:** Nezaměstnanost (kap. 8)
- Bohumír Zlý:** Mezinárodní ekonomická integrace (kap. 24)

Technická příprava

Michaela Paková
Zuzana Staňková
Ondřej Zmund

Recenzenti

Ing. Boris Navrátil, CSc.